

ג-ל-י-ו-י-נ-ו-ת-ל-ע-י-ו-ן-כ-פ-ר-ש-ת-ה-ש-כ-ו-ע
ע-ר-א-כ-י-ם-ב-י-ד-ו-נ-ח-מ-ה-ל-י-ב-ו-ב-י-ץ
ה-ס-נ-ה-ה-ח-מ-ס-ע-ס-ר-ה
י-ו-ל-ע-י-י-מ-ו-ס-ד-ת-ו-ר-ה-ו-ה-ש-כ-ל-ה-ל-מ-כ-ו-ג-ר-י-ם-ו-ל-נ-ו-ע-ר
ה-ס-ת-ד-ו-ת-נ-ג-ו-מ-ז-ר-ח-י-כ-א-מ-ר-י-ק-ה
מ-ה-ד-ו-ר-ה-מ-י-ו-ח-ד-ת-ב-ש-ב-י-ל-ה-ה-ס-ת-ד-ו-ת-ה-צ-ו-נ-י-ת-ה-ע-ו-ל-מ-י-ת
ה-מ-ח-ל-ק-ה-ל-ח-י-ו-ך-ו-ת-ר-כ-ו-ת-ת-ו-ר-נ-י-י-ם-ב-ג-ו-ל-ה

16

במכר (תשי"ז)

א

שאלה כללית

ב. שאו את ראש כל עדת בני ישראל למספחותם לבית אבותם.

הקשה אברבנאל:

והלא הוא בהפך וצוה תורה (אבות ל' יב') "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם ופרשו רש"י (סס): "כשתרצה לקבל סכום מגויים לדעת כמה הם אל תמנס לגלגלם אלא יתנו כל אחד מחצית הסקל ותמנה את השקלים וחרע מגויים". ואיך אם כן צוה כאן שימנס לגלגלותם?

וואלה אחרות מתכונות הפרשנים:

רש"י ב' ד"ה לגלגלותם: ע"י שקלים, בקע לגלגלת.

רמב"ן ג' י"ג: "הפקודו אותם.

ענין פקידה וזכרון והשגחה על דבר כלסון (בר' כ"א א') "וה' פקד את שרה" והוא פחדנו ככל מקום (=וזהו פירוש המלה "פקד" בכל מקום) - וגם "פקדון" מפני שסמיתו והסגחתו עליו; וכאשר צוה למנות עם ישראל אמר "תפקוד אותם" לרמוז שלא יספרם, רק שיחננו כפר נפשות מחצית הסקל, ובהם יסגיה ויזכר מספר העם. ואמר בדרד (אמאל ב' כ"ד) "מספר מספר העם", כי ידע מספרם בפקוד הכפר, כי רחוק הוא אצלם שלא יזרח דוד כמה שאמר הכתוב (ח"י ל' יב') "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". ואם אמר סעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים, והיה דבר המלך תעב אצלו והוא אמר לו (דברי הימים א' כ"א): "הלא אדוני המלך כלט לאדוני לעבדים, למה לא עשית זאת אדוני? למה יהיה לאסמה לישראל? ולמה לא ימנס יואב השקלים שלא יחטא?"

אבל כפי דעתו היה הקצף עליו בעבור שמא לא ידע...
היה יוצא למלחמה ולא היה עושה בהם (=כצבאותיו) דבר...
רק (=כל כונתו) לשמח לבו, שמלך על עם רב, והוא מאמר יואב:
(אמאל ב' כ"ד): "ויוסף ה' אלוקיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים...
ועיני אדוני המלך רואות - ואדוני המלך למה הפך בדבר הזה?..."

רלב"ג: אמאל ב' כ"ד: היה התא כסודר מסיח אלוקי יעקב ונעים זמירות ישראל סם כסר זרועו כבטחו על רב עמו, ולא היה ראוי שיאיים בטחונו כרב עם הדרת מלך, כי אם כה' לבדו, שאין מעצור בידו להרגיע כרב או כמלעם.

אברבנאל: ... וכבר פרשתי בסדר כי תשא סלא היתה המצוה ההיא ממחצית השקל שיתנו בעת המנין מצוה לדורות שיעשו כן וזמיר, אלא עצה נכונה שכאשר ירצה למנות את העם מדעתו ורצונו שיעשה כן, ויועילו בזה שיתנו כל העם כסף הבקע לגלגולת למלאכת המסכן לצורך האדונים...
אם פן היה המנין ההוא מפני צורך הבקע ולא הבקע להכרח המנין, אם היה ה' ית' מצוה למנות, כי "סומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח'). לכן עתה שהיה המנין הכרחי בעם, צוה יתברך שיעשה אגחו מבלי בקע מפחד המגפה, כי שלוחי מצוה אינם נדוקים (תהלים צ"א) ואל יירא ואל יחת "מדגרי האפל יהלך" - מקטב יסד כצהריום" (המליצה לקוחה מתהלים צ"א ו').

במדבר חסי"ן

ומה ספירת רש"י שנמנו בפעם הזו (במדבר א) גם אז על ידי סקלים, - כבודו במקומו מונח - אינו אמתי בפירוט הכתובים, כי המה יעידון יגידון שלא נמנו ישראל ע"י סקלים, כי אם לגלגלתם.

אברבנאל א' סמואל ב' כ"ד:

אומר אני שלא היה גדל החטא מצד עצמו כי אם כפי החוסא ומעלתו, כי דוד שבטבעו היה שפל רוח, כמו שאמר (תהלים קל"א) "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני" והיה נסען כאלוקיו, כמו שאמר (תהלים ע"א) "בך ה' חסייתי ובה' בטחתי" ואמר (ס"ט קי"ח) "טוב לחסות בה' מבטח באדם", ומאשר שמש בטלמות גדול ודבקות נמרץ שבעים שנה ולבסוף נעשה גבה עיניו ורחב לבב ויבטח ברב עמו ויחללל במחת סקר, בצואתו את יואב שימנה את העם להחגאות בו על אויביו, לכן היה ראוי לענש גדול...

- 1) במה חולק אברבנאל על רש"י ועל הרמב"ן?
- 2x) למי משתי הדעות יש להביא סמוכין מדברי ספר החינוך בכ"י חטא: מצות עשה שיתן כל אחד מישראל מחצית הסקל מבין עשרים שנה ומעלה בין עשיר בין עני בכל שנה ליד הכהנים... והיו מניחין הכל בלשכה אחת במקדש ומשם היו מוציאין לקנות תמידין ומוספין...
3x) מה כונת אברבנאל בהבליטו בתקיפות את התנגדותו לדעת רש"י, מפני איזו טעות רצה להצילנו?

(סים לב לטמור בתהלים צ"א - לטם מה הביא פסוק זה?)

- 4) במה חטא דוד המלך לפי הנחת הרמב"ן בפירוט מקומו ובמה חטא דוד לפי הנחתו של אברבנאל?
- 5) לפי מה הן הראיות מלשון הכתוב במדבר א' נגד דעתו של רש"י?
- 6) החוכל להביא ראיות מפרטי הספור בסמואל ב' כ"ד לחפיסתו של רלב"ג?
- 7) לאיזו דעה אפשר להביא סעד מדברי יואב דברי הימים א' כ"א ג'?

ב. המסך הטאלה הכללית.

רמב"ן א' מה ד"ה ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם.

הוצרך הכתוב להגיד מספר הכלל לאחר שהגיד הפרטים, כי בצורה משה ואהרן, שיידעו מספר כל שבט, כי כן דרך המלכים למנות את העם; ויתכן שנאמר עוד, כי היה זה כדרך שהמלכות עושה בבואה למלחמה, כי עתה היו מזומנים להיכנס לארץ ולבוא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וגם השאר כולם, כמו שאמר "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה'" (במדבר י', כ"ט), והשוו משה והנשיאים צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערבות מואב במערכות המלחמה, כי התורה לא חסמוך על הנס סירדוף אחד אלף וזה טעם "כל יוצא צבא בישראל" כי המניין מפני צבא המלחמה.

הסבר - שאין דבריו אלה סותרים את דבריו שהובאו בטאלה א' בהאטימו את דוד המלך (וכן - האין העומדים הם בסתירה לדברי הרלב"ג?)

הטאלות המסומנות x קטות והמסומנות xx קטות ביותר יענה כל אחד לפי הבנתו. חטובות יש לטלוח לנחמה ליבוביץ, ההסותרות הציונית העולמית, המחלקה לחנוך ולחרבות חורניים בגולה, ירוסלים ת.ד. 92 י-ם.